

Zienswijze op het 'planMER Windbeleid en RES Provincie Gelderland'

Betreft: Hoofdrapport en bijlagen (zaaknummer 2024 003742)

Datum: 3 maart 2025

Ingediend door: vereniging Door Weer en Wind, verenigingdoorweerenwind@gmail.com

Gelders Hoofd 2, 7399 RA EMPE

Per e-mail verzonden: post@gelderland.nl

Hierbij presenteren wij, leden van de vereniging Door Weer en Wind en omstreken, onze zienswijze op het planMER Windbeleid en de Regionale Energiestrategie (RES) van de Provincie Gelderland.

Onze zienswijze is opgebouwd uit vijf thema's:

1. Proces
2. Procedure
3. Windbeleid van de provincie
4. Regionale invulling
5. SWECO-rapport Stedendriehoek, zoekgebied S3H17 Voorsterklei

Wij hebben zowel het hoofdrapport als de regionale aanvullingen zorgvuldig bestudeerd. Op basis van onze bevindingen hebben wij één samenhangende zienswijze opgesteld, die voor beide onderdelen geldt en hebben deze ook tweemaal verstuurd onder een andere benaming en zaaknummer. In de zienswijze verwijzen wij naar relevante passages uit beide rapporten.

Complexiteit en inconsistentie

Tijdens onze analyse hebben wij gemerkt dat de gebruikte terminologie en definities verschillen tussen de twee ingenieursadviesbureaus; SWECO en Witteveen + Bos. Dit leidt tot verwarring en maakt het onnodig ingewikkeld voor inwoners en belanghebbenden. Consistente en heldere communicatie is essentieel om tot een goed geïnformeerd debat en besluitvorming te komen.

Daarnaast hebben wij tijdens het webinar opgemerkt dat sommige vragen uit de vragenlijst summier beantwoord zijn of zelfs terzijde zijn geschoven, simpelweg door andere bewoordingen te gebruiken dan in de rapporten. Wij vragen om de essentie van onze punten serieus te nemen, in plaats van strikt vast te houden aan woordkeuzes. Het hanteren van onduidelijke of niet-herleidbare definities in de rapporten maakt het voor ons onredelijk om daarop afgerekend te worden.

Verzoek om verduidelijking en reactie

Wij verzoeken u om een duidelijke beantwoording van de vragen die in de samenvatting van onze zienswijze zijn opgenomen. Daarnaast vragen wij om een specifieke reactie per onderwerp, zodat wij beter inzicht krijgen in de beweegredenen achter de gemaakte keuzes.

Wij hopen op een zorgvuldige en transparante behandeling van onze zienswijze en zien uw reactie met belangstelling tegemoet.

Ondertekening

Willem Oosterberg
Adviseur

Nanske Kuiken
Lid vereniging Door Weer en Wind

Saskia Dingemans
Voorzitter bestuur vereniging Door Weer en Wind

Samenvatting

Met waardering voor het vele werk dat is geleverd, bestaat onze zienswijze toch vooral uit bezwaren tegen en kritische vragen over deze planMER.

1. Proces
 - Als je niet heel veel tijd hebt en goed geschoold bent, dan is het onmogelijk om deze berg rapporten te begrijpen
2. Procedure
 - Er ligt een planMER; maar er wordt geen plan of beslissing voorgesteld! Waarop moeten we dan reageren? En als we nu niet reageren, waarop verliezen we dan ons recht op inspraak?
3. Windbeleid van de Provincie
 - Stel beslissingen over het provinciale windbeleid (inclusief RES) uit totdat het landelijke besluit Windturbines Leefomgeving is vastgesteld. Maak geen gebruik van het tijdelijk ontbreken van landelijke normen om snel windturbineparken te realiseren met soepele lokale normen
 - Neem afscheid van het concept van de molenaarswoning
 - 'Geen netwerkaansluiting' op de korte termijn mag niet een doorslaggevend argument zijn voor lange-termijn keuzen
 - We zijn het niet eens met de versoepeling door Witteveen en Bos en SWECO van de norm voor het minimum aantal turbines in een windturbinepark van 3 naar 2 turbines
 - Doe een stap terug en stel de vraag in hoeverre Gelderland een goede locatie is voor de uitrol van windturbines
 - De overheid moet stoppen om windturbines op land af te dwingen. Accepteer de breed gedragen weerstand tegen windturbines en zoek van hieruit naar mogelijke oplossingen. Ontwikkelen om te komen van NIMBY naar YIMBY ('Yes in my back yard').
4. Regionale Aanvulling Stedendriehoek, algemeen
 - Het zoeken naar de bovengrens van de bovengrens van zoekgebieden en opwekpotentie leidt tot verkeerde keuzen.
 - De fictieve onderzoekopstellingen voor de berekening van de opwekpotentie moeten openbaar zijn
 - De rekenstappen bij de beoordeling van (relatieve) visuele dominantie moeten worden toegelicht
5. Regionale Aanvulling Stedendriehoek, zoekgebied S3H17 Voorsterklei
 - De beoordeling van zoekgebied S3H17 op het thema 'Gezonde Leefomgeving' moet '-- ROOD' zijn in plaats van '- ORANJE'.
 - De landschappelijke waarde van de Voorsterklei is te laag beoordeeld.

1. Proces

1.1. Als je niet heel veel tijd hebt en goed geschoold bent, dan is het onmogelijk om deze berg rapporten te begrijpen

Er liggen nu een 15-tal rapporten ter inzage plus een 10-tal rapporten ter informatie. Wil je de samenhang begrijpen dan zul je zo'n 6 rapporten van totaal zo'n 200 - 300 pagina's goed moeten lezen, begrijpen en kritisch tegen het licht houden. Dit is vakwerk voor geschoolde mensen met veel tijd.

Daarvoor geeft de Provincie burgers 6 weken de tijd. Waarbij het startschot plotseling valt als er een aankondiging verschijnt in een lokale krant. En de deadline hard zal worden gehandhaafd.

Is er een limiet aan de hoeveelheid informatie die een overheid ter inzage mag leggen in een periode van 6 weken?

Je zou kunnen denken dat de Provincie ons het zwijgen wil opleggen door ons te 'verdrinken' met informatie. Minder kwaad gedacht, zou je kunnen denken dat het gaat om een moeizaam proces waarin halverwege van koers is veranderd en de Provincie zelf is 'verdrongen' in de informatie.

2. Procedure

2.1. Er ligt een planMER; maar er wordt geen plan of beslissing voorgesteld! Waarop moeten we dan reageren? En als we nu niet reageren, waarop verliezen we dan ons recht op inspraak?

Volgens ons is een planMER verplicht wanneer in een plan van de overheid kaders worden gesteld of beslissingen worden genomen die moeten worden gevolgd in aan dit plan ondergeschikte plannen of projecten. Dan moeten de milieugevolgen van deze kaders of beslissingen worden onderzocht in een planMER¹. Maar dan moet wel helder zijn welke kaders, welke beslissingen in het plan worden voorgesteld. En dat is nu niet het geval.

In de Oplegnotitie staan onderstaande passages:

1. *Een planMER brengt de milieugevolgen in beeld van een beleidsvoornemen (paragraaf 2 eerste zin)*
2. *Op basis van de uitkomsten van het milieuonderzoek willen we ons provinciaal windbeleid aanpassen (paragraaf 2 eerste punt)*
3. *Dit planMER is niet gekoppeld aan een specifiek besluit, zoals een beleidsstuk voor windenergie (par 3.1 eerste zin)*
4. *Een RES 2.0 is een programma onder de Omgevingswet. Het is verplicht een planMER uit te voeren voor zo'n programma (paragraaf 6)*
5. *Een planMER moet 1 keer de MER-procedure doorlopen. Binnen deze procedure kan iedereen reageren op de stukken tijdens de ter inzageleggingen (paragraaf 6)*
6. *Mogelijk leggen regio's ook een herijkte RES ter inzage met dit planMER erbij. Dan is het mogelijk een zienswijze in te dienen tegen de herijkte RES, maar niet opnieuw tegen dit planMER. (paragraaf 6)*

Deze uitspraken zijn voor ons in hoge mate tegenstrijdig.

Punt 1 en 3 zijn dit al in letterlijke zin.

Punt 5 en 6 geven het indruk dat we NU AL onze bezwaren tegen de berg informatie moeten kenbaar maken, anders verspelen we die kans.

¹ Als voorbeeld: op landelijk niveau worden nieuwe afstandsnormen voor turbines voorgesteld. Deze zijn verplichtend voor lagere overheden en initiatiefnemers EN kunnen consequenties hebben voor milieu en gezondheid, en zijn daarom planMER-plichtig. Iedereen kan dan zijn bezwaren kenbaar maken. Als deze normen zijn vastgesteld en een Provincie bereidt een nieuw windbeleid voor dan neemt ze de landelijke afstandsnormen over en stelt daarnaast nieuwe normen, bijvoorbeeld over windturbines in natuurgebieden die door de Provincie zijn vastgesteld (bijvoorbeeld GNN gebieden). Ook dit plan is planMER-plichtig en iedereen kan dan zijn bezwaren kenbaar over de nieuwe normen van de Provincie over hoe om te gaan met windturbines in GNN gebieden. Maar als je dan bezwaar aantekent tegen de landelijke afstandsnormen dan worden deze bezwaren terzijde gelegd. Die bezwaren had je dan in een eerder stadium moeten aantekenen.

Als er in een later stadium op basis van deze informatie beslissingen worden genomen die we nu nog niet kennen, zouden we géén bezwaar meer kunnen aantekenen tegen de milieugevolgen van die beslissingen. Bij doorlezen van hoofdstuk 1.3 in het Hoofdrapport blijft die indruk bestaan.

Stel dat we nu geen zienswijze zouden indienen. Missen we dan de enige gelegenheid om bezwaar aan te tekenen tegen de milieugevolgen van kaders en beslissingen die de Provincie gaat voorstellen in bijvoorbeeld hun aanpassing van het Provinciaal Windbeleid of een RES regio gaat stellen in een RES plan?

We vinden dat we recht hebben op een helder antwoord op deze vraag. En we vinden dat dit antwoord duidelijk had moeten worden gecommuniceerd bij de terinzage legging van dit planMER.

3. Windbeleid van de Provincie

Inleiding

We krijgen de indruk dat het nieuwe windbeleid van de Provincie slechts zal bestaan uit twee zinnen:

1. Het windbeleid van de Provincie staat beschreven in de 6 RESsen (1.0, 2.0 of verder) die binnen de Provincie vallen.
2. De aanleg van nieuwe turbines is alleen toegestaan binnen de in de RESsen aangewezen zoekgebieden.

Mocht dat zo zijn, dan zijn wij het hiermee oneens. Wij vinden dat de Provincie dan het eigen windbeleid tezeer versnipperd en weg-delegeert naar een tussenlaag met beperkte democratische controle, daarnaast wegloopt van de gelegenheid om aan het eigen windbeleid een richting te geven die het uitdraagt naar het landelijk niveau.

Omdat het ons op dit moment onduidelijk is of er nog een gelegenheid komt om zienswijzen in te dienen op een planMER behorende bij het nieuwe windbeleid van de Provincie (zie punt 2.1), gaan we er hieronder van uit dat het nieuwe windbeleid er inderdaad zo uitziet als hierboven beschreven en geven hieronder onze bezwaren daartegen.

Mocht het uw opvatting zijn dat de punten buiten de scope van deze planMER vallen, dan willen we graag van u horen wanneer deze punten wél binnen de scope van een zienswijze vallen, en bij welk product (visie, plan of iets dergelijks).

- 3.1. Stel beslissingen over het provinciale windbeleid (inclusief RES) uit totdat het landelijke besluit Windturbines Leefomgeving is vastgesteld. Maak geen gebruik van het tijdelijk ontbreken van landelijke normen om snel windturbineparken te realiseren met soepele lokale normen

In het concept van het ontwerpbesluit Windturbines Leefomgeving is sprake van een flinke aanscherping van de afstandsnorm naar 2* tiphoogte en de geluidsnorm naar Lden 45 dB. De gevolgen van deze normen voor zoekgebieden in de provincie zijn onderzocht in het alternatief 'Ontwerpnorm' in het hoofdrapport (Witteveen en Bos) en de regionale aanvullingen (SWECO). Dit laat zien dat met deze normen een groot aantal zoekgebieden verdwijnt of flink krimpt.

Het ontwerpbesluit zou najaar 2024 gereed komen en het hierop gebaseerde wijzigingsbesluit zou rond juli dit jaar in werking gaan, maar deze planning schuift op in de tijd. De huidige situatie waarin lokale overheden zelf geluidsnormen mogen stellen, wordt dus voor onbepaalde tijd verlengd.

Als de definitieve normen worden vastgesteld op de waarden hierboven, is een groot deel van de voorliggende planMER achterhaald: het alternatief 'Ontwerpnorm' is dan het basisalternatief uitgangspunt geworden. Wij vragen u daarom om te wachten op de nieuwe normen, het planMER hierop te actualiseren en pas daarna definitief te maken.

We zouden het zeer onrechtvaardig vinden als de tijd tussen nu en de inwerkingtreding van het wijzigingsbesluit door de Provincie of de RES regio's wordt aangegrepen om zo snel mogelijk windturbineparken te realiseren met lokale, soepele geluidsnormen.

Dat leidt hoogstwaarschijnlijk tot verschillen in de geluidsnormen tussen de turbines die op korte dan wel middellange termijn worden gerealiseerd. Bovendien dat provincies of RES regio's onderling gaan verschillen in geluidsnormen.

Wat wordt de boodschap aan de bewoners in de omgeving van turbineparken die nog net met de soepele geluidsnormen zijn gerealiseerd? Het zou het vertrouwen in een betrouwbare overheid van direct betrokkenen zeer schaden.

3.2. Neem afscheid van het concept van de molenaarswoning

In de rapporten van Witteveen en Bos en SWECO wordt om de haverklap en ogenschijnlijk met enige opluchting geconstateerd: '... en er is ook nog de molenaarswoning!'.

Wij vinden de molenaarswoning een verouderd concept. In de tijd dat windmolens houten constructies waren, was het volstrekt logisch dat de molenaar dicht bij zijn molen moest wonen. De zeilen moesten worden gereefd of juist bijgezet, de molen moest in de wind of juist uit de wind staan, kleine gebreken moesten snel worden gesignaleerd (op het gehoor?) en verholpen voordat er flinke schade zou zijn.

Maar in deze tijd met industriële turbines ... Is er een melkveehouder met een turbine op zijn land in het bezit van de sleutel van deze turbine? Is er een energieproducent die hem toevertrouwt om ook maar iets aan zo'n turbine te regelen? Waar zijn de molenaarswoningen van de windparken op zee? Een moderne turbine heeft geen molenaarswoning nodig.

Met dit verouderde concept wordt door de overheid een geitenpaadje open gehouden om een turbine vlak bij een woning te realiseren. De eigenaar van zo'n woning kan hiermee akkoord gaan vanwege het makkelijke geld, een moeilijke financiële situatie, en daarbij de geluidshinder voor lief nemen. Maar stel dat zo'n eigenaar minderjarige kinderen heeft. Wij vinden het getuigen van onbehoorlijk bestuur dat een overheid dit handige geitenpaadje in stand houdt om turbines vlak bij woningen te plaatsen. En ook dit geitenpaadje zou het vertrouwen in een betrouwbare overheid zeer schaden.

3.3. 'Geen netwerkaansluiting' op de korte termijn mag niet een doorslaggevend argument zijn voor lange-termijn keuzen

In de planMER speelt de aanwezigheid van capaciteit op nabijgelegen onderstations een belangrijke rol in de beoordeling van zoekgebieden. De capaciteit in het jaar 2030 wordt daarbij als harde grens gekozen omdat het bod van de regio's nu eenmaal 2030 als deadline heeft.

Maar hoe snel het energiesysteem kan worden uitgebreid in de komende 5 jaar is niet meer dan een prognose. Bovendien stopt de uitbreiding niet in 2030, maar gaat in de jaren daarna gewoon door.

Er wordt druk gezet om nú zoekgebieden te kiezen en turbines te vergunnen die in 2030 in werking moeten zijn, turbines die vervolgens 20 - 30 jaar draaien, en heel waarschijnlijk daarna worden vervangen voor een nieuwe generatie turbines die nog eens 20 - 30 jaar draaien.

Dus met de verwachting op dit moment van de ontwikkeling van het energiesysteem in de komende 5 jaar worden nú met een zekere tijdsdruk keuzen gemaakt voor de periode 2030 tot circa 2080.

Bovendien verwachten we dat als eenmaal de keuze gemaakt is om in een gebied turbines te plaatsen, er druk zal ontstaan van de energieproducenten en netbeheerders om in dat gebied nóg meer turbines te plaatsen.

'Eenmaal turbines altijd turbines' en 'waar turbines staan volgen er meer'!

De Stedendriehoek is een voorbeeld hoe dit kan leiden tot verkeerde keuzen. Het bod van de Stedendriehoek in de RES 1.0 was om 0.11 TWh wind te realiseren in twee gebieden: de rand van de Veluwe en een deel van de Achterhoek. Nu blijkt dat geen van de zoekgebieden in de Achterhoek vóór 2030 kunnen worden aangesloten op onderstations. Daarmee vervalt bijna de helft van het onderzoeksgebied voor wind in deze regio. Hierdoor ontstaat druk om het bod van de RES 1.0 dan maar elders in te vullen.

Volgens ons is en blijft een bod in de RES 1.0 een inspanningsverplichting. Als een groot deel daarvan onhaalbaar blijkt of alleen met foute keuzen haalbaar blijkt, dan is dat volgens ons voldoende grond om te stellen: 'wij moeten ons bod aanpassen'.

3.4. We zijn het niet eens met de versoepeling door Witteveen en Bos en SWECO van de norm voor het minimum aantal turbines in een windturbinepark van 3 naar 2 turbines

Het SWECO rapport stelt op p.15 tweede alinea:

De definitie van een windturbinepark in de Omgevingsverordening Gelderland is minimaal drie turbines. In deze analyse wordt hier soepeler mee omgegaan, zoals ook in het PlanMER is gedaan.

Gaan SWECO en Witteveen en Bos ervan uit dat deze regel in de Omgevingsverordening 'straffeloos' kan worden overtreden? Of is dit een opmaat naar het versoepelen van deze regel?

Is zo'n versoepeling een verandering van een kader en daarom planMER-plichtig? Gebeurt dit in een aparte planMER of gebeurt het hier-en-nu met deze planMER? Het is namelijk géén zinloze regel en voorkómt dat in splinter oppervlak zonder beperkingen solitaire turbines mogen worden geplaatst. SWECO stelt op pagina 15 dat een oppervlak van 25*25 meter al voldoende is om een turbine te plaatsen.

Bovendien zijn windparken pas vanaf 3 turbines mer(boordelings)plichtig. Dus parkjes met twee turbines onttrekken zich aan deze verplichting.

In dit verband is ook van belang wat de maximale afstand tussen turbines mag zijn om nog te gelden als één turbinepark. Witteveen en Bos (paragraaf 6.2) en SWECO (bijlage 1 pagina 24) hanteren hier nu een getal van 6 * rotordiameter. Is dit een zelfgekozen vuistregel of heeft dit getal een wettelijke basis?

3.5. Doe een stap terug en stel de vraag in hoeverre Gelderland een goede locatie is voor de uitrol van windturbines

Zoals bij de inleiding gesteld, hebben wij de indruk dat de Provincie haar windbeleid enkel wil invullen door te verwijzen naar de RESsen plus een verbod op het plaatsen van turbines buiten de door de RES-regio's geselecteerde zoekgebieden.

Daarmee laat de Provincie volgens ons kansen liggen.

Volgens ons is het ook aan de Provincie om een stap terug te doen en zich de volgende vraag te stellen:

In hoeverre is de Provincie geschikt voor wind op land?

Het algemene beeld dat wij krijgen van de regionale aanvullingen van SWECO is:

er is in de Provincie Gelderland een 'schot hagel' van kleine zoekgebiedjes die over het algemeen matig tot slecht scoren op milieuaspecten.

De conclusie die de Provincie hieruit naar onze mening zou moeten trekken is:

Provincie Gelderland is minder geschikt voor wind op land. Het buitengebied is te dichtbevolkt, natuurbelangen zijn te groot.

Daarbij komt dat het aanbod van wind in de Provincie veel lager is dan in de kustprovincies. Met als gevolg dat de SDE+ subsidies voor windprojecten in Gelderland beduidend hoger moeten zijn om energieproductenten over de streep te trekken.

Deze boodschap zou de Provincie ook moeten durven verkondigen naar het landelijk niveau.

Met daarbij de bereidheid om op andere manieren bij te dragen aan de energietransitie (zie punt 3.6.2 hieronder).

3.6. De overheid moet stoppen om windturbines op land af te dwingen.

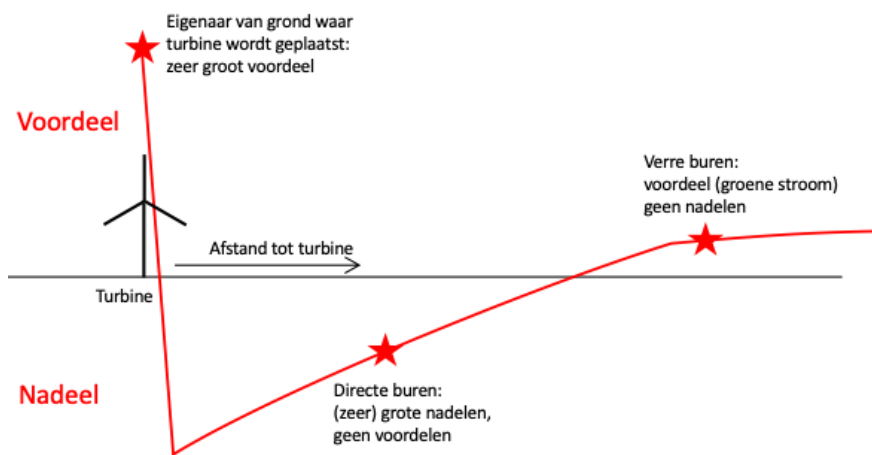
3.6.1. Accepteer de breed gedragen weerstand tegen windturbines en zoek van hieruit naar mogelijke oplossingen

Windenergie is een geweldige techniek als er geen mensen in de buurt wonen. De voordelen voor de gemeenschap als geheel van meer wind op land wordt duidelijk onderbouwd in de voorliggende stukken.

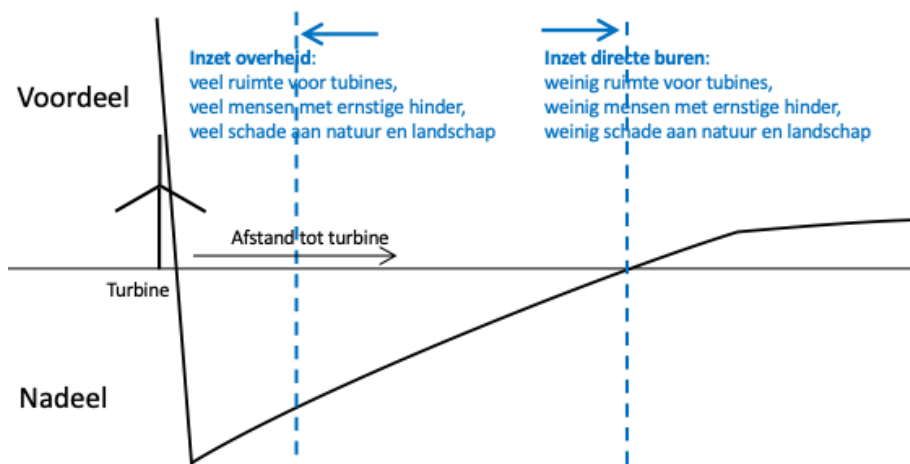
Maar de weerstand tegen windturbines in de directe omgeving is nu eenmaal algemeen, een gegeven.

Voor zover wij weten is er niemand die zijn vinger opsteekt en zegt: 'doe mij maar een industriële windturbine in mijn directe omgeving'.

Het is bij uitstek NIMBY problematiek en de tegenhanger daarvan: YBIM Your Backyard is Mine!

Strijd om de normen

De eigenaar van de grond waar de turbine wordt geplaatst heeft een zeer groot financieel voordeel.

De directe bure van een turbinepark ondervinden (zeer) grote nadelen van de turbine.

De rest van de regio, de 'verre bure', hebben de voordelen (groene stroom) zonder de nadelen.

De overheid probeert zoveel mogelijk ruimte voor turbines te creëren en vergroot zo de groep directe bure en de schade die zij ondervinden.

Daarbij zoekt de overheid de locaties met de minste weerstand. De bewoners van die locaties gaan het voor hun kiezen krijgen. Want eenmaal een turbine, dan volgen er waarschijnlijk meer, uit overwegingen van landschapsbehoud in de niet-aangetaste gebieden, de al aangelegde kabelinfrastructuur, enzovoort.

De directe bure organiseren zich in honderden groepjes, steken hun tijd in het schrijven van zienswijzen en het voeren juridische procedures.

Een bijzondere positie in de buurt neemt de eigenaar van de grond waarop de turbine wordt geplaatst. Hij wordt slapend per jaar tientallen duizenden euro's rijker, terwijl zijn naaste buurman, zijn naaber, de hoofdprijs betaalt. De grondeigenaar wordt als het ware omgekocht door de energieproducent. Dat splijt een buurt. Om de weerstand te verkleinen werkt de overheid nu aan een beleid van lokaal eigendom en participatie waarbij een deel van het financiële voordeel voor de grondeigenaar wordt verdeeld onder de directe bure. Wij zien dit als beleid vanuit de gedachte 'los dit samen op'. Het kan de pijn verzachten, maar de overheid kost het niets.

3.6.2. Ontwikkel een beleid om te komen van NIMBY naar YIMBY

Idealiter zou je als overheid het krachtenveld zodanig organiseren dat er een overvloed aan mensen is die zegt 'doet u mij ook een turbine in mijn directe omgeving', (YIMBY, 'Yes in my back yard'). Zóveel vraag dat de overheid moet zeggen 'sorry maar in uw buurt waait het niet genoeg'.

Zo'n benadering ontbreekt ten enen male, zowel op landelijk als op provinciaal gebied. Wij vinden dat de Provincie Gelderland moet overwegen welke stappen zij in die richting kan zetten.

Hoe zou zo'n beleid eruit kunnen zien?

Ruimhartige financiële tegemoetkoming

Wij vinden dat de overheid uitgesproken krenterig is tegenover de directe burens van windturbines. Het liefst laat de overheid hen financieel in de kou met een beroep op 'normaal maatschappelijk risico'. Windturbines zijn niet normaal.

Opties:

- Bied aan om bewoners in een straal van x meter uit te kopen, tegen marktprijs plus vergoeding voor de immateriële schade, bied hen elders in het buitengebied een vergelijkbare woning aan.
- Bied bewoners een ruimhartige jaarlijkse vergoeding naar rato van de afstand van hun woning tot de turbines
- Bied bewoners die ervoor kiezen om te blijven een ruimhartige schadevergoeding aan voor de waardedaling van hun onroerend goed met een opslag voor de onzekerheid, en zónder aftrek van 'normaal maatschappelijk risico'

Neem als overheid verantwoordelijkheid voor de negatieve effecten

Nergens ter wereld worden zulke hoge turbines op zo'n korte afstand van woningen geplaatst als in Nederland. Nederland doet als het ware een gezondheidsexperiment met een deel van zijn inwoners. Er zijn argumenten dat zo'n ingreep zeer gewenst of zelfs onvermijdelijk zijn - de rapportages van Witteveen en Bos en SWECO sommen zulke argumenten herhaaldelijk op. Maar als zo'n ingreep te goeder trouw gebeurt, moet dat gepaard gaan met gedegen begeleidend epidemiologisch onderzoek naar de mogelijke gevolgen, waarbij de overheid zich ook garant stelt voor het oplossen van de negatieve gevolgen als deze uit zo'n onderzoek naar voren komen.

Solidariteit van de 'verre burens' met de 'directe burens'

Je kunt van een algemeen belang als de energietransitie (met daarachter de algemene dreiging van klimaatverandering) verwachten dat iedere individuele burger de lasten draagt. Rond een gemiddeld turbinepark wonen zeg 500 mensen die een pijnlijk offer voor de energietransitie. Wat wordt hier tegenover gesteld door de 'verre burens' die van dit offer profiteren? Dit zijn veelal stedelingen in de omgeving van de turbineparken. Bijvoorbeeld:

- Is een turbinepark in je directe omgeving even pijnlijk als 1 of 2 dagen in de week de auto laten staan?
- Is een turbinepark in je directe omgeving even pijnlijk als niet vaker dan eenmaal per jaar of per 2 jaar vliegen?

Als de 'verre burens' een dergelijk tegenbod doen, blijft de solidariteit intact én het zou de energietransitie in een flinke versnelling brengen. Het turbinepark wordt dan een vliegwieltje voor de energietransitie als geheel.

Symbolische maatregelen.

Sommige maatregelen kunnen 'werken' zonder dat ze veel geld kosten, althans niet voor de maatschappij als geheel. We denken dan aan maatregelen waarbij voorbeeldfiguren in de maatschappij tonen dat zij de degenen 'zien' die de offers voor de energietransitie brengen

Bijvoorbeeld:

- de koning roept een ridderorde in het leven voor 'helden van de energietransitie'
- de koning zet op Het Loo, op de normaafstand rond het paleis een aantal hoge turbines

We vinden ook dat er een zekere morele verplichting is dat leidinggevenden van de instanties rond de energietransitie (bijvoorbeeld wethouders, hoge ambtenaren, directeuren van energiebedrijven) persoonlijk de offers brengen die ze van de directe burens van turbines vragen ('geef het goede voorbeeld').

4. Regionale aanvulling Stedendriehoek, algemeen

4.1. Het zoeken naar de bovengrens van de bovengrens van zoekgebieden en opwekpotentie leidt tot verkeerde keuzen

Zowel de rapportages van Witteveen en Bos als die van SWECO zetten in op het vinden van zo veel en zo groot mogelijke zoekgebieden door het zo soepel mogelijk toepassen van de regels.

We beperken ons hier tot de SWECO zoekgebieden omdat deze relevanter voor het vervolg dan die van Witteveen en Bos.

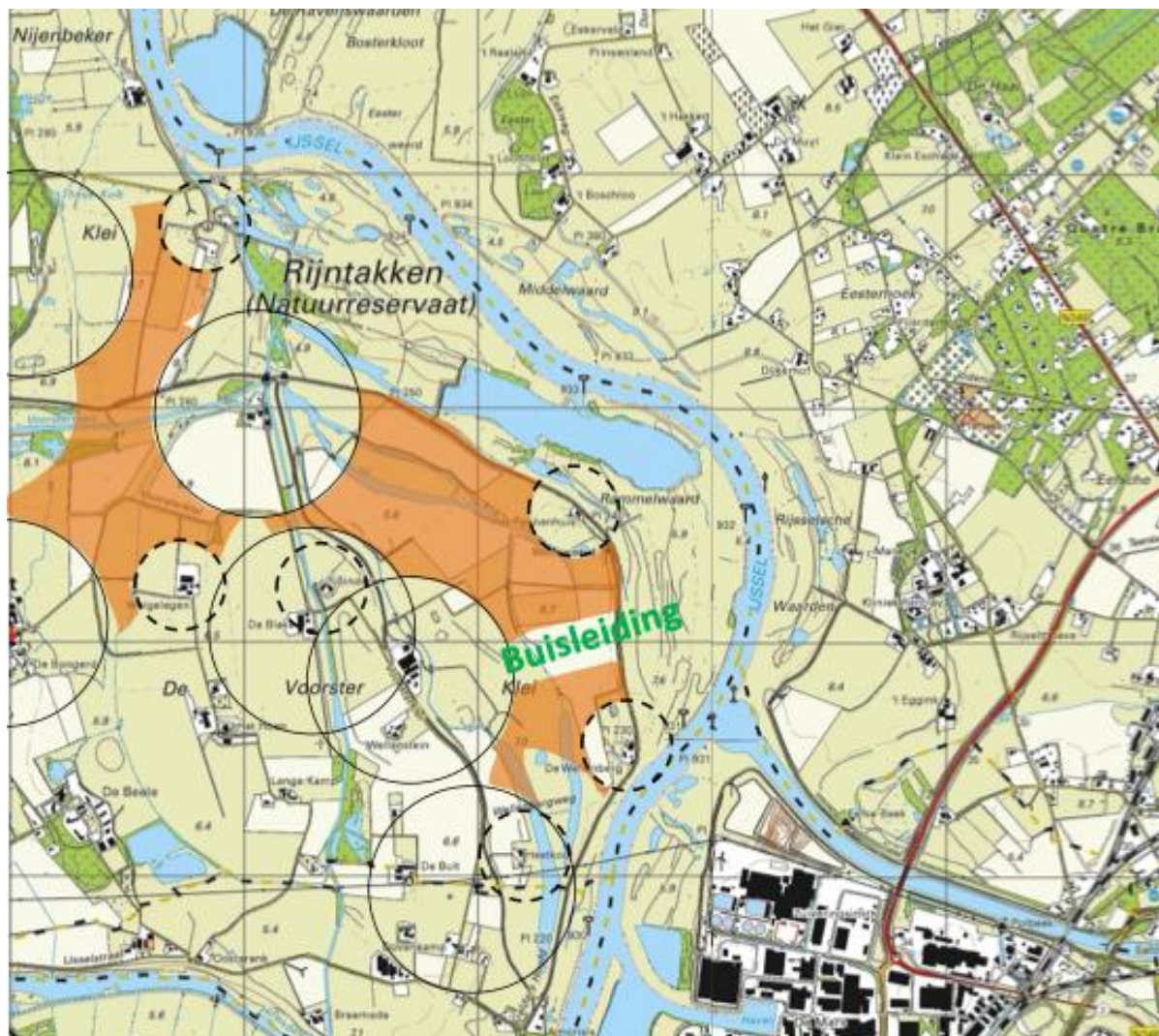
SWECO heeft een zinnig onderscheid gemaakt tussen uitsluitingsgebieden en nee-tenzij gebied. Maar van deze twee zijn alleen de uitsluitingsgebieden op kaart gezet en beoordeeld. De nee-tenzij gebieden zijn meteen op een zijspoor gezet. Terwijl je toch kunt verwachten dat de begrenzing van zoekgebieden door de RES-regio's eerder zal uitkomen bij die van nee-tenzij gebieden. Vervolgens berekent SWECO de opwekpotentie in het uitsluitingsgebied met een zeer krappe aanname van de minimale afstand tussen de turbines²:

'in de onderzoeksgebieden wordt een minimale onderlinge afstand tussen windturbines van 3,5 keer de rotordiameter aangehouden. In de praktijk is 3 keer de rotordiameter een minimum, maar is de voorkeur 4 en in de meest voorkomende windrichting zelfs 5.

Dus de keuze van geschikte zoekgebieden door RES-regio's gebeurt niet op basis van realistische informatie, maar op basis van een bovengrens van een bovengrens. Om dit inzichtelijk te maken, zijn hieronder kaarten te vinden van het zoekgebied S3H17 (Voorsterklei) als uitsluitingsgebied en als nee-tenzij gebied (Figuur 1 en **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**), conform de criteria van SWECO. Het oppervlak van het uitsluitingsgebied bedraagt ongeveer 150 hectare; het oppervlak van het nee-tenzij gebied bedraagt ongeveer 50 hectare. Dat is een afname van 65%! Met ongetwijfeld grote gevolgen voor de opwekpotentie die niet door ons is in te schatten omdat de berekening van de opwekpotentie voor ons niet navolgbaar is (zie punt 4.2).

² Pagina 24 in bijlage 1 van ROM3D & SWECO december 2024 - Regionale aanvulling Stedendriehoek

Wij zijn van mening dat de Provincie zo de RES regio's onder druk zet om het onmogelijke te realiseren wat gaat leiden tot verkeerde keuzen.

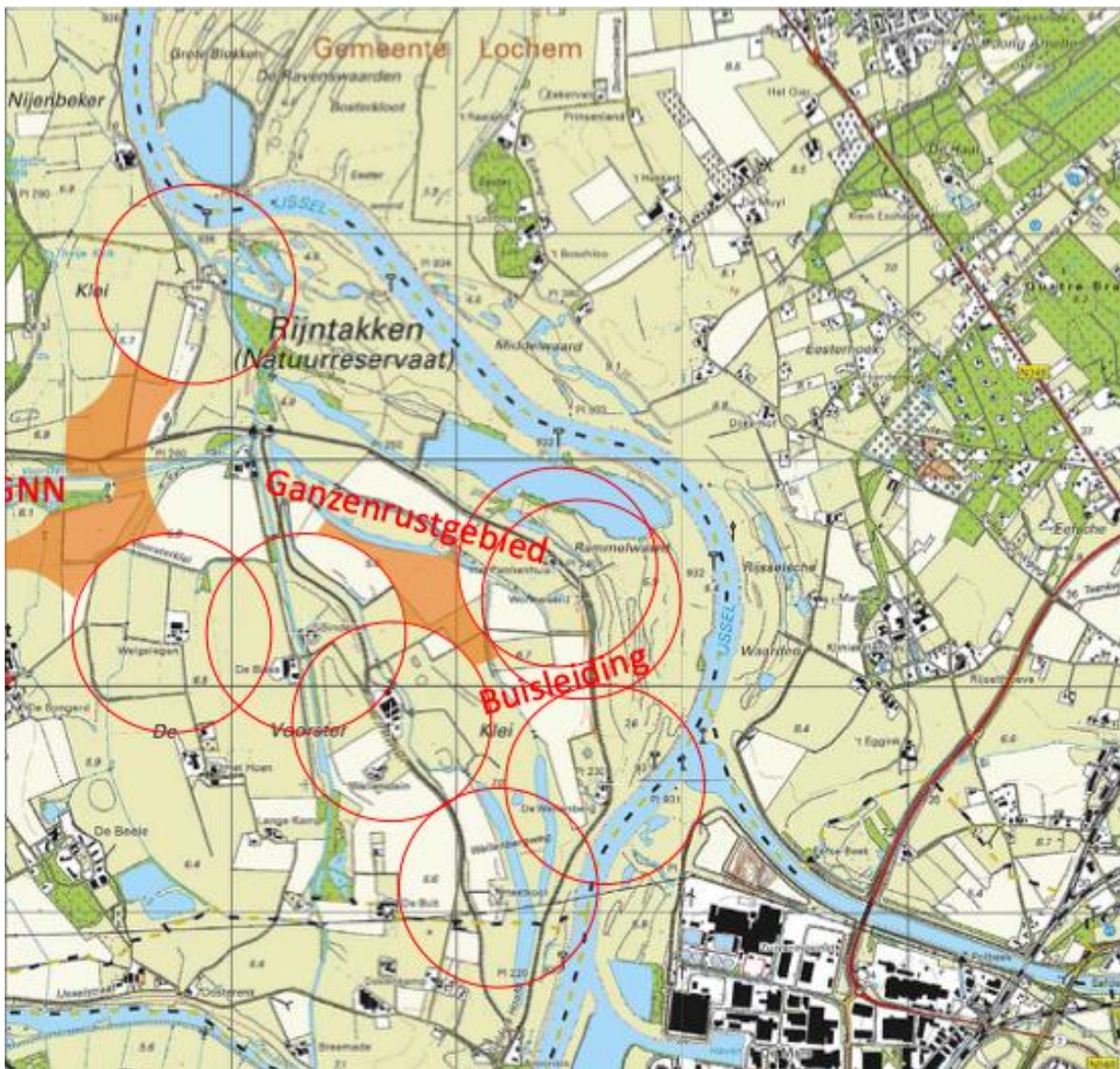

Figuur 1 Zoekgebied S3H17 op basis van SWECO criteria voor uitsluitingsgebieden³.

De figuur is gemaakt door de grens van zoekgebied S3H17 op het geoportaal van de Provincie⁴ over te zetten naar een topografische kaart. Het gebied wordt begrensd door de geluidscontouren rond geconcentreerde woningen (grote cirkels), de geluidscontouren rond vrijstaande woningen (kleine gestippelde cirkels), Natura2000 gebied (niet weergegeven) en een buisleiding. De oranje/ rode gebieden zijn de mogelijke gebieden waar windturbines kunnen komen. De geconcentreerde woningen hebben een geluidscontour van 435 meter; de vrijstaande woningen hebben een contour van 178 meter.

³ ROM3D & SWECO december 2024 - Regionale aanvulling Stedendriehoek, Bijlage 1, tabel 1

⁴<https://geoportaal.gelderland.nl/portaal/apps/experiencebuilder/experience/?id=f03b750e0fb4d3daef23ccf8b6679f2&page=Regionale-aanvullingen>

Figuur 2 Zoekgebied S3H17, op basis van SWECO criteria voor nee-tenzij gebieden⁵

4.2. Fictieve onderzoekopstellingen voor de berekening van de opwekpotentie moeten openbaar zijn

Om de beoordeling van milieueffecten van zoekgebieden mogelijk te maken zijn binnen alle onderzoeksgebieden fictieve onderzoeksofstellingen van hetzij grote, hetzij kleine windturbines gemodelleerd. Zo is geschat hoeveel elektriciteit in een zoekgebied kan worden opgewekt.

Een vergelijkbare werkwijze is toegepast door Witteveen en Bos in het planMER. Het planMER geeft meer detail dan de beschrijving in het SWECO rapport. ('GIS-script' in paragraaf 6.2 en paragraaf 6.4 Modelmatige opwekpotentie). Het is niet duidelijk of SWECO de methode van Witteveen en Bos heeft gevolgd, of een eigen methode heeft ontwikkeld. Witteveen en Bos hanteert 3 typen opstellingen: lijn, cluster en wolk. SWECO gaat hier niet op in.

In het avondwebinar van 11 februari hebben wij de vraag gesteld of de fictieve onderzoeksoptellingen openbaar waren. Het antwoord daarop was dat '

'Nee. Die opstellingen zijn niet voor niets fictief en alleen bedoeld om een maximale energieopbrengst per gebied te kunnen bepalen, zodat er een relatieve beoordeling (per opgewekte KWh) kan worden bepaald en een vergelijking met het RES-bod van de regio's kan worden gemaakt

⁵ ROM3D & SWECO december 2024 - Regionale aanvulling Stedendriehoek, Bijlage 1, tabel 2

Wij zijn het hiermee niet eens, om de volgende redenen:

1. De maximale energieopbrengst in het antwoord verwijst naar de opwekpotentie in de tabel in paragraaf 4.1 van de SWECO rapporten. De opwekpotentie is een van de belangrijkste beoordelingscriteria van de zoekgebieden. Het wordt niet alleen gebruikt voor de relatieve beoordeling van aantal gehinderden en visuele dominantie. Het wordt bij ieder alternatief in een aparte paragraaf besproken.
2. De beschrijving van de werkwijze voor de totstandkoming van de fictieve opstellingen (bijlage 1, hoofdstuk 6, pagina 24) is onvoldoende om na te volgen hoe SWECO is gekomen tot het aantal hoge en lage turbines in een zoekgebied, op basis waarvan de opwekpotentie is berekend. Bijvoorbeeld:
 - heeft SWECO dezelfde methode gebruikt als Witteveen en Bos of heeft het een eigen methode ontwikkeld?
 - SWECO schrijft op pagina 24:
waar meer dan 3 turbines mogelijk kunnen worden gemodelleerd binnen een onderzoeksgebied wordt een zo groot mogelijke afstand tot woningen aangehouden, zodat niet van molenaarswoningen uit hoeft te worden gegaan.

Wat wordt hier bedoeld met 'zo groot mogelijke afstand'? Is dit de afstand van 435 meter? Dit zou dan ook gelden voor de vrijstaande woningen, want alleen vrijstaande woning kunnen worden aangemerkt als molenaarswoning. Vrijstaande woningen hebben in de uitsluitingsgebieden een contour van 178.5 meter (wanneer grenzend aan lage turbines) of 246 meter (wanneer grenzend aan Betekent de werkwijze van SWECO dat eerst is gekeken of in een zoekgebied een van de vrijstaande woningen moet fungeren als molenaarswoning en vervolgens - als molenaarswoningen in een zoekgebied niet nodig zijn - de contouren van de vrijstaande woningen zijn verruimd naar 435 meter, en vervolgens in dit ingekrompen zoekgebied grote en kleine turbines zijn gemodelleerd? In deze puzzel komen wij niet verder zonder plaatjes van de fictieve opstellingen.

3. We kunnen ons niet anders voorstellen dan dat de fictieve opstellingen zullen worden doorspeeld en gebruikt door de RES regio's bij de herijking van de RESsen.

Wij willen dat de fictieve opstellingen openbaar worden gemaakt. Een alternatief is dat de werkwijze zó goed wordt toegelicht dat wij zelfstandig kunnen narekenen dat de aantallen turbines en het opwekpotentieel in de SWECO rapporten kloppen.

4.3. Rekenstappen bij de beoordeling van (relatieve) visuele dominantie moeten worden toegelicht

We zijn blij met de aandacht die in de SWECO rapporten wordt besteed aan de visuele dominantie van turbines in het landschap. We kenden het begrip 'visuele dominantie' niet en vinden het een uitstekende benaming voor waar het om gaat.

Vragen:

1. SWECO stelt voor visuele dominantie een norm van $10 \times$ tiphoogte aan het gebied rond een turbine waar dit speelt. Wat is de achtergrond van dit getal?
2. We vinden de berekening van de beoordeling voor visuele dominantie en relatieve visuele dominantie niet navolgbaar en vragen om een Excel waarin de rekenstappen met de feitelijke getallen voor ieder zoekgebied wordt gegeven. Toelichting:
 - Er zijn twee beschrijvingen van de werkwijze, de ene op pagina 35 en de tweede op pagina 39 van Bijlage 1 in SWECO. Deze beschrijvingen zijn tekstueel verschillend. Het is onduidelijk of het hier gaat om twee beschrijvingen van een identieke beoordelingswijze, of om twee verschillende beoordelingswijzen
 - In de beoordelingen worden veel verschillende stappen gemaakt die niet navolgbaar zijn
 - In paragraaf 7.9 is sprake van een 'Kaart openheid en beslotenheid', maar deze kaart is niet in de rapportage opgenomen.
3. Bij de bespreking van individuele zoekgebieden in paragraaf 4.2 van SWECO is telkens een zin opgenomen
De relatieve beoordeling voor visuele dominantie is 9,2 woningen per GWh. Dit komt neer op woningen per turbine.

In zoekgebied Voorsterklei S3H17 is dit cijfer nu juist weggefallen.

We zijn het niet eens met de aanname dat alleen de rand van de bebouwde kom meegenomen wordt bij de beoordeling van de visuele dominantie. De rand van plattelandsdorpen hebben vrijwel uitsluitend laagbouw.

We vinden dat in de bepaling van visuele dominantie ook die van de obstakelverlichting meegenomen wordt en dan met name van de avond-/nachtverlichting.

5. SWECO rapport Stedendriehoek, zoekgebied S3H17 Voorsterklei

5.1. De beoordeling van zoekgebied S3H17 op het thema 'Gezonde Leefomgeving' moet '-- ROOD' zijn in plaats van '- ORANJE'

Het gebied heeft op het thema Gezonde Leefomgeving - Hinder een beoordeling gekregen van '- ORANJE' (zie Figuur 3 links).

De beoordelingsschaal voor Gezonde Leefomgeving (Figuur 3 rechts) geeft een beoordeling van '-- ROOD' als 'op minder dan 250 meter van een onderzoeksgebied een woning aanwezig is'. In dit onderzoeksgebied zijn 4 woningen op minder dan 250 meter aanwezig van het onderzoeksgebied (zie Figuur 1). De contouren van deze woningen zijn namelijk 178 meter.

Het onderzoeksgebied moet op het thema Gezonde Leefomgeving dan ook worden beoordeeld als '-- ROOD' in plaats van '- ORANJE'.

Beoordeling onderzoeksgebied		
		S3H17
Opwekpotentie	Max. lage turbine (GWh/jr)	95,6
	Max. hoge turbine (GWh/jr)	144,6
Aantal turbines	Max. aantal turbines laag	9
	Max. aantal turbines hoog	7
Thema	Criterium	
Natuur	Natura 2000	--
	GNN	-
	Vogelgevoeligheid	--
Gezonde Leefomgeving	Hinder (geluid/slagschaduw)	-
Landschap	Landschappelijke waarden	0/-
	Visuele dominantie	-
Cultuurhistorie	Cultuurhistorische waarden	0
Archeologie	Archeologische verwachtingswaarde	0
Radar	Beïnvloeding radar	0/-
Netaansluiting	Aansluitpotentie	0/-

Tabel 9: Beoordelingsschaal Gezonde Leefomgeving

Schaal	Beoordeling hinder
--	Er is een molenaarswoning nodig voor een onderzoeksgebied of op minder dan 250 meter van een onderzoeksgebied is een woning aanwezig
-	In de zone van 250 tot 500 meter van het onderzoeksgebied is ten minste 1 woning aanwezig
0/-	In de zone van 500 tot 750 meter van het onderzoeksgebied is ten minste 1 woning aanwezig
0	In de zone van 750 tot 1500 meter van het onderzoeksgebied is ten minste 1 woning aanwezig

Figuur 3 Beoordelingsschaal (rechts) en score van zoekgebied S3H17 (links, op basis van criteria uitsluitingsgebieden)

5.2. De landschappelijke waarde van de Voorsterklei is te laag beoordeeld

De SWECO score voor de landschappelijke waarde van zoekgebied S3H17 is '0/- GEEL'. Het was een ware zoektocht om te achterhalen hoe deze score waarschijnlijk tot stand is gekomen, bovendien vinden wij het een te lage score.

De Voorsterklei kan ons inziens worden omschreven als een bedijkte uiterwaard met grondgebonden melkveehouderij en natuur. Het grootste deel van het zoekgebied S3H17 bevindt zich in de nevengeul die in het kader van Ruimte voor de Rivier is ontwikkeld. Hierbij zijn een aantal geulen gegraven die in toenemende mate fungeren als fourageergebied voor een toenemend aantal vogelsoorten. Dit is tevens ganzenrustgebied en veel van de landbouwgrond in de nevengeul is agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Er is nog veel oorspronkelijk rivier-relief in het landschap. Weilanden worden begrensd door heggen en wilgenrijen en dit karakteristieke heggenlandschap wordt gaandeweg helemaal teruggebracht tot aan het dorp.

De beoordeling door SWECO van de inpasbaarheid van windturbines in dit landschap is '0/- GEEL'. Deze beoordeling heeft als omschrijving⁶:

Het onderzoeksgebied is hoofdzakelijk gelegen in landschappen met kassen, industrie en bebouwde kommen.

Maar de Voorsterklei is buitengebied zonder bebouwde kommen, kassen of industrie!

SWECO heeft bij de beoordeling ook gebruik gemaakt van een landschapstypenkaart. Ieder landschapstype op deze kaart heeft SWECO beoordeeld (of laten beoordelen) op inpasbaarheid van windturbines. Zie

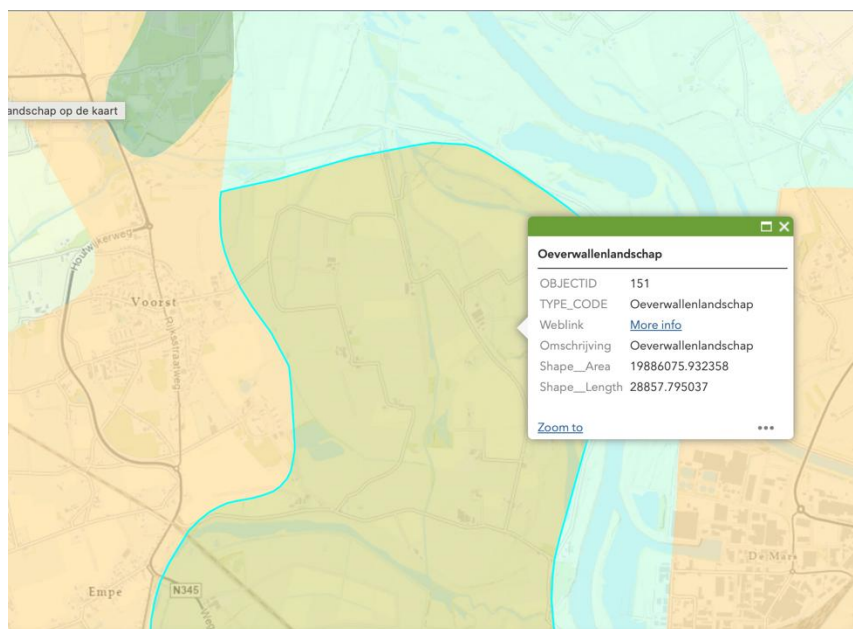
Tabel 11: Landschapstypen en bijbehorende beoordeling

Indeling	Landschapstypen	Score
Verstoorde landschappen	Bebouwde kom	0/-
	Kassenlandschap	0/-
	Intensieve veehouderijlandschap	0/-
Rationele / open landschappen	Kommenlandschap	-
	Natte heide- en bosontginningenlandschap	-
	Polderlandschap	-
	Veenontginningenlandschap	-
Kleinschalige / organische landschappen	Essenlandschap	--
	Hooiontginninglandschap	--
	Kampenlandschap	--
	Landgoederenlandschap	--
	Oeverwallen- en stroomruggenlandschap	--
	Recreatielandschap	--
	Rivierweidenlandschap	--
	Uiterwaardenlandschap	--
Natuurlijke landschappen	Boslandschap	--
	Droge heide- en bosontginningenlandschap	--
	Heidelandschap	--
	Zandverstuivingenlandschap	--
Infra en bedrijventerreinen	Bedrijventerreinen, autosnelwegen, bestaande windparken	+ 1

Figuur 4 Tabel 11 uit SWECO, Bijlage 1, pagina 33

De landschapstypenkaart zelf is niet in de SWECO rapportage opgenomen. Er wordt vermeld⁶
de basis hiervoor is de kaart met de landschapsindeling voor Gelderland van Stichting Landschapsbeheer Gelderland

Een concrete bronvermelding voor deze kaart is niet opgenomen. Op de site van de Stichting Landschapsbeheer Gelderland is een kaart te vinden waarop de Voorsterklei is aangemerkt als 'Oeverwallenlandschap'. Dit verdient volgens tabel 11 een score van '-- ROOD'!

Figuur 5 <https://slgelderland.nl/kennisbank/landschap-op-de-kaart>

Hoe komt SWECO dan aan de score '0/- GEEL'??

Navraag bij de Stichting Landschapsbeheer Gelderland (dit kan alleen via Internet via een formulier) wordt niet beantwoord.

Verder zoeken op Internet levert uiteindelijk een kaart⁷ waarin de Voorsterklei is ingekleurd als ... 'Intensieve veehouderijlandschap', wat volgens tabel 11 een score '0/- GEEL' verdient. Dat zou dan basis kunnen zijn! Maar is de Voorsterklei intensieve veehouderij? Dan denk je pluimveehouderij, varkens en kalveren, aan de Gelderse Vallei. De bron van deze karakterisering blijkt een serie studies uit 1985 die zijn geland in een Streekplan van de Provincie uit 1996.

1985! Dat is 40 jaar geleden, nog vóór het begin van de ruilverkaveling van de Voorsterklei. Ging het hier om een feitelijke beschrijving of een wensbeeld? De studies uit 1985 en de visie uit 1996 zijn niet digitaal beschikbaar...

⁶ SWECO Regionale Aanvulling Stedendriehoek, Bijlage 1, pagina 32

⁷ <https://gelderland.maps.arcgis.com/apps/mapviewer/index.html?layers=25f74e0a1fa245dea04e93dfc5e342a3>